

Hegyi Gergely

Hadak útján

A Yom Kippur-háború (1.)

A „hatnapos háború” után bizonyossá vált, hogy Izrael állam a Közel-Kelet része, és az arab államok képtelenek elpusztítani. Izrael a harmadik arab–izraeli háború során jelentős területeket szerzett, elfoglalta a teljes Sinai-félszigetet, a Gáza övezetet, keleten a történelmi Palesztinát, északon pedig a Golán-fennsíkot és Ciszjordániát tartotta megszállva. E térségek megszerzésével Izrael biztonsági zónákat hozott létre, amelyek megvédehették az országot egy újabb konfliktus esetén.

1967. november 22-én látott napvilágot az ENSZ Biztonsági Tanácsa által kiadott 42. számú határozat, ami homályos és pontatlan szövegezése miatt állandó viták tárgyát képezte. A határozat értelmében első lépésként Izrael kivonulna a megszállt területekről. A határokat négyhatalmi ENSZ-garanciával biztosítanák. Újra létrehoznák az 1949-es fegyverszüneti bizottságot, ami a közel-keleti országok kölcsönös elismerését biztosítaná. Izrael jogot nyerne a szabad hajózásra a Tírán-szoroson és az Akabai-öblön keresztül. Ezek a lépések további tárgyalási alapot jelentenének és megkönnyítenék a második lépés végrehajtását, amelyben a palesztin menekültek ügye kerülhetne rendezésre, valamint Izrael hajózási jogot kapna a Szezei-csatornán is. Ezen kitételek teljesítése után a folyamat a diplomáciai kapcsolatok felvételével zárulna. Vita tárgyát képezte a határozat két pontja is. Először, hogy a megszállt területek kiürítésére nem szab határidőt (ez a pont hatalmas vitát váltott ki az izraeli kormány tagjai és a hadsereg vezetői körében; többen támogatták a megszállt területek azonnali kiürítését, míg a másik tábor a további megszállást tartotta célravezetőnek, nehogy az 1956-os háború utáni helyzetbe kerüljön az ország). A határozat második hibájának azt tartották, hogy nem

foglalkozik a palesztin kérdés megoldásával, amely nélkül a Közel-Kelet békéje elképzelhetetlen és megvalósíthatatlan. Izrael és a palesztinok a határozatot elutasították, illetve halogatták végrehajtását.

A Közel-Kelet az újrafegyverkezés útján

Az 1967-es háború után a szocialista blokk országai (Románia kivételével) agresszornak bélyegezték Izraelt, majd megszakították vele a diplomáciai kapcsolatokat. A meglepő azonban nem ez volt, hanem az, hogy a nyugati országok közül is többen elítélően nyilatkoztak a háborúról, köztük Nagy-Britannia és Franciaország is. Franciaország annyira elítélte a zsidó állam lépéseit, hogy embargót vezetett be a fegyverszállításban. Ez a lépés Izraelt igen érzékenyen érintette, mivel addig a franciák számítottak az ország első számú fegyverszállítójának. A háború után a zsidó országnak pótolnia kellett veszteségeit, továbbá növelni hadseregét a megszállt területek megőrzése miatt. Ezen kívül modernizálnia kellett a meglévő haditechnikáját is. Izrael hadseregének nagy részét francia fegyverek alkották (a légierő gépei egytől egyig francia gyártmányúak voltak) így azok alkatrészellátása és szinten tartása megoldatlannak látszott. A francia kapcsolatok megszakadásával Izraelnek új fegyverszállító után kellett néznie, amit az Amerikai Egyesült Államok azonnal betöltött (valószínűleg még az 1967-es háború előtt lefolytatott tárgyalások eredményeképp). Az amerikai fegyverszállítás útján a két háború között Izraelbe érkezett 48 db A-4H és 42db A-4N Skyhawk könnyű csatrepülőgép, valamint több századnyi F-4E Phantom II típusú vadászbombázó is. Szin-

tén a két háború között rendszeresítették a légierőnél a Bell 205 és Bell 212 típusú könnyű szállító és a CH-53-as nehéz szállító helikoptereket. A szárazföldi hadsereget M-60-as és M-48-as Patton harckocsikkal szerelték fel, valamint Izrael átépített több száz a Sínai-félszigeten zsákmányolt T-55-ös harckocsit, amelyeket később erősebb löveg- és motorral T-67-es típusnév alatt használt. Az M-113-as típusú páncélozott járművekre cserélték az elavult, sok esetben még a II. világháborúból származó technikákat. Megvásárolták a legújabb légvédelmi és páncéltörő rakétarendszereket. Az izraeli hadseregben továbbra is elsőrendű szempontnak számított a mozgékonyság, így a hadsereg átfegyverzése után az ország körülbelül 2000 db harckocsival és 4000 db páncélozott járművel rendelkezett (szállítók, önjáró lövegek). További technikai fejlesztést jelentett, hogy a harckocsizóknál és a tüzérségnél bevezették a különféle éjjellátó berendezéseket és infravörös célzóberendezéseket.

A háború után az arab frontországokba is özönlöttek a fegyverek a veszteségek pótlására és a hadseregek növelésére. A Szovjetunió boldogan teljesítette a hatalmas megrendeléseket. Így 1968 végére Egyiptom körülbelül 600 db harci repülőgépet kapott, köztük a MIG-21 modernebb példányait, MIG-19, MIG-17 PF/F vadászrepülőket, SZU-7 vadászbombázókat, IL-28 és TU-10 bombázókat. A szárazföldi hadsereg T-55, T-62 típusú harckocsikat, BRDM-1, BRDM-2 és BTR-60 páncélozott szállító járműveket és lövészpáncélosokat kapott. Egyiptomba ezrével érkeztek a szovjet tanácsadók és szakemberek, akik segítettek kiképezni az arab személyzetet. Elterjedté vált az a nézet, miszerint az egyiptomi hadseregnek mennyiségileg felül kell múlnia, minőségileg meg kell közelítenie az izraeliek szintjét. A kiképzést olyan szintre akarták emelni, hogy drasztikusan csökkenjenek a vesztesé-

gek. A legnagyobb problémát még mindig a harci pilóták kiképzése jelentette. Míg Egyiptomban 2 repülőgépre jutott egy harcedzett tapasztalt pilóta, addig Izraelben ez pont fordítva volt. Ennek kiküszöbölésére arab pilóták százait küldték a Szovjetunióba légiharcászatot tanulni. Nagy hangsúlyt fektettek a légvédelem és a páncélléharítás fejlesztésére, ennek érdekében megvásárolták a legújabb légvédelmi rakétarendszereket, valamint páncéltörő rakétákat. A Szezi-csatorna partjára 150 000 fős szárazföldi haderőt szállítottak, amely fölé légvédelmi rakétaerőnyőt telepítettek a legújabb SA-2 és SA-3 rakétaütegekből, és ZSU-23-4 Shilka önjáró légelhárító lövegekből.

A szír hadsereg a „hatnapos háború” után szintén a Szovjetuniótól kapott támogatást. Már 1967 júniusában megkezdték a veszteségeket szenvedett csapatok gépállományának pótlását. 1970-re a szír hadsereg ereje meghaladta a '67 júniusa előtti viszonyokat. A hadseregben duplájára emelték a páncélozott szállító járműveket, a tüzérségi lövegeket és a légierő harci gépeinek számát.

A két háború közti időszak

Az 1967 júniusa és 1973 októbere közti időszakot két részre szokták osztani. Az első 1967. júniusától 1970. augusztus 7-ig tartott és „anyagháború” vagy „felmorzsoló háború” néven szerepel a magyar szakirodalomban. A második időszak 1970. augusztus 8-tól 1973. októberéig tartott és a „*sem béke, sem háború*” névvel illették. Az első szakaszra a hadipotenciálok helyreállítása és a konfliktusok, összecsapások kiújulása, míg a másodikra a politikai változások voltak jellemzőek.

A Szezi-csatorna mentén az első konfliktusra egy hónapot sem kellett várni: egyiptomi csapatok tüzérségi előkészítés után próbálták meg átkelni a Csatornán. A háborús vereség és az összecsapások fellángolása miatt 1967 augusztus-szeptemberében a

khartúmi arab konferencián az arab államok határozatot hoztak, amely szerint Izraellel semmilyen békét nem tudnak elképzelni, valamint a zsidó állam ellen minden fegyverrel harcolni fognak. Ide tartoztak a terrortámadások s a gazdasági és politikai bojkott.

Az „anyagháború” legsúlyosabb incidense 1967 októberében történt, amikor az egyiptomi haditengerészet egyik „OSA” osztályú rakétás gyorsnaszádja elsüllyesztette az INS Eilat rombolót, amelyen 199 tengerész halt meg. Ez az összecsapás váltotta ki a „felmorzsoló háború” heves csatározásait, és elszánt küzdelmét.

A fentebb említett egyiptomi csapatösszevonások hatására a Szezi-csatorna partján, az izraeli vezérkarban vita alakult ki, hogyan használják ki az elért sikereket, mik legyenek a következő lépéseik. Három tervet dolgoztak ki, amelyek már egy következő összecsapás elképzeléseit is tartalmazták. A Dajanterv szerint háborús konfliktus esetén átengednék a kezdeményezést, nem akadályoznák meg a Csatornán történő átkelést sem. Miután az ellenséges erők már mélyebben behatoltak a Sínai-félsziget belsejébe, és nem védi őket a légvédelmi rakétaernyő, akkor bevetnék a légierőt és ellencsapásokkal az 1956-os és 1967-es tapasztalatok alapján felszámolnák a támadó erőket.

A Sharon-terv lényege az volt, hogy a Csatorna keleti partját feltétlenül kézben kell tartani, ezért részleges visszavonulás helyett is azonnali támadást javasolt, amellyel megsemmisíthetik az egyiptomi rakétaütegeket és a nyugati parton támadó hadmozdulatokat hajthatnának végre.

Végül a harmadik, a Bar-Lev tábornokféle koncepciót fogadták el. A Csatorna partjának minden eszközzel történő megtartását tűzte ki célul, mégpedig úgy, hogy egy bombabiztos erődrendszert építenének ki, amely akár légi támogatás nélkül is képes megakadályozni az átkelést. A munkálatokat 1968 közepén kezdték el és 1969 márciusára az

ellenséges tüzéségi tűz dacára elkészültek az erődkomplexummal. A „Bar-Lev vonal” egy beton erődhálózat, ami a Csatorna partján húzódott végig. Az erődök, erődcsoportok körülbelül 6-8 kilométerenként követték egymást. A bunkereket 10 méter vastagon fedték a betonnal kötött gránitlapok. A mintegy harminc erődből álló lánc közvetlenül a meredek parton helyezkedett el. Ezek mögé húszméteres homok mellvédeket építettek második védelmi vonalnak. Csak az erődítések előtt voltak aknamezők és egyéb védelmi létesítmények. Az erődök személyzetét átlag 30 fő alkotta nehézfegyverekkel és páncéltörő eszközökkel. Az erődöket jó minőségű utakkal kötötték össze, melyeket állandóan járőrök felügyeltek. Az erődök kiszolgálására 3, nagyjából párhuzamos utat építettek ki. Az elsőt, 4 km-re a Csatornától, a „Lexikon” utat a harcoló csapatok mozgására, a másodikat, a „Tüzéségi” utat 12 km-es mélységben a nehézfegyverzet, és végül a harmadikat, 25-30 km-re a „Haránt” utat a második lépcsős egységek szállítására. A Bar-Lev vonal teljes feltöltöttsége 10 000 embert jelentett volna, de általában csak 3000-en tartózkodtak ott, négyhetes váltásokkal.

Az „anyagháború” három éve alatt 7300 fegyveres konfliktusra került sor, Izrael veszteségei nagyobbak voltak, mint a júniusi háborúban. Ebben az időszakban állandósultak a szinte naponkénti tüzéségi támadások a Bar-Lev vonal erődjei ellen; folytatódtak a kommandóakciók, légitámadások és a légi harcok. A légi összecsapások során az arab országok 138 repülőgépet veszítettek (Egyiptom 105, Szíria 33), a Szovjetunió néhány MIG-21-t is lelőtték a zsidó pilóták. Ezzel szemben Izrael csak 36 db-ot, ezekből mindössze 4 db-ot légiharcban, a többit az ellenséges légvédelem semmisítette meg. A 138 elveszített arab gépből 113-at légi összecsapások során lőttek le az izraeli pilóták, ami újra bebizonyította jobb felkészültségüket.

Erre a három évre esik a palesztin mozgalom megerősödése is, ami harci cselekmények végrehajtásában is megnyilvánult. A szervezett gerillahadműveletek mellett, nagy visszhangot kaptak a palesztin szélsőségesek által végrehajtott terrorista akciók. Ennek nyitánya 1968. decemberében az athéni repülőtéren az El Al gépének felrobbantása. A támadás következményeként Izrael állami szintre emeli a terrort, és a bejrúti repülőtéren megsemmisít 13 repülőt. Katonai akciókat vezetnek a Jordániában lévő palesztin menekülttáborokban megbújó PFSZ terrorista ellen. Jordánia egyre nehezebben tűri el a palesztinok miatt kitört határvillongásokat, és az országot egyre jobban romboló izraeli bosszúakciókat. 1970-re az események nyílt törésre vezettek, a libanoni hadsereg erői avatkoztak be, feldúlták a menekülttáborokat, több PFSZ vezetőt kivégeztek. Ez a durva incidens később „fekete szeptember” néven vonult be a történelembe. Az események visszássága volt, hogy több palesztin menekült és PFSZ terrorista Izraelben talált menedéket.

Az összecsapások sűrűsödése miatt mindkét oldalon egyre több pénzt emésztett fel a veszteségek és a muníció pótlása. (Izraelnek például naponta 3 millió 140 ezer dollárjába kerül.) Eközben Washingtonban tovább próbálkoztak a közel-keleti kérdés megoldásának lehetőségeivel, melynek keretében egy új jelző születik, miszerint kiegyensúlyozottabb politika szükséges az egyes országok részéről. Megszületett az amerikai külügyminisztérium által kiadott Rogers-terv, amely három hónapos tűzszünetet irányzott elő a Csatornánál, hogy ez idő alatt zavartalan diplomáciai tevékenységet folytathassanak. 1970. július 17-én Kairó, majd egy rövidebb vita után július 31-én Izrael is elfogadta az indítványt. Így augusztus 7-én életbe lépett a tűzszünet és ezzel véget ért az „anyagháború” időszaka.

A „sem béke, sem háború” első időszakára a diplomáciai kapcsolatok felvételének kísérlete és a közös tárgyalási alap elérése volt

jellemző, amit Gunnar Jarring ENSZ-közvetítő próbált meg elérni; kevés sikerrel. A felek nem közeledtek egymáshoz, bár engedményeket hajlandóak voltak tenni. Eközben folytatódtak a fegyverszállítások, továbbra sem dőlt el, béke lesz-e vagy háború. 1971. március 7-én váratlanul meghalt Nasszer, utóda az az Anvar Szadat lett, aki már részt vett az 1952-es puccsban. A világ feszülten figyelt a Közel-Keletre. Szadat bejelentette, hogy 1971 „döntő év” lesz a háború vagy béke szempontjából. Eközben véget ért Rogers hét hónapig tartó furcsa békéje, bár az ellenségeskedések nem újultak ki.

Csendben elmúlt 1971, majd 1972-t is a döntést pótló döntetlen uralta, nyíltan senki nem lépett. Az év elején tömeges diáktüntetések zajlottak le Egyiptom nagyvárosaiban, háborús megoldást követelve. 1972. július 17-én Moszkvában és Kairóban bejelentették, hogy „a felek közötti megfelelő véleménycsere után célszerűnek találták visszavonni a Szovjetunióba azt a katonai személyzetet, amelyet meghatározott, vagyis korlátozott időtartamra vezényeltek Egyiptomba.” Ezzel a lépéssel kívánta Egyiptom érzékeltetni, hogy a szovjet segítséggel elkezdett katonai átalakítás befejeződött és az ország egyedül is képes végrehajtani terveit. 1973 márciusában Szadat a parlamentben a következő kijelentést tette: „*A totális összeütközés elkerülhetlenné vált. A katonai helyzetet úgy kell alakítani, a csapatok képesek legyenek a támadó hadműveletekre és képesek legyenek mindazokat a terheket viselni, amelyek együtt járnak azzal.*” A felszólalást senki sem vette komolyan, valószínűleg az előző „döntő évek” eseményei után, azonban az év februárjában 40 tagú egyiptomi tervezőbizottság kezdte meg a támadó hadműveletek előkészítését (Badr-hadművelet). A tervezgetés tehát megkezdődött. Április 21–22-én Kairóban tanácskozást tartottak az arab vezérkari főnökök. Egyetértettek abban, hogy Izrael négy előnnyel rendelkezik: légifölénnyel,

jobb kiképzéssel, jelentősebb műszaki-technikai tudással, valamint az Egyesült Államok támogatásával. Gyengesége viszont a viszonylag hosszú utánpótlási vonalakban, a több frontos fenyegetettségben és a hosszú háborút lehetetlenné tévő csekély tartalékokban rejlett. Ezért egy többfrontos összehangolt arab támadás a siker reményét csillantotta fel.

Az arab országok között felélénkülő diplomáciai lépések hatására, május 2-án a Sinh Beth, az izraeli parlament úgy értékelte a helyzetet, hogy a háború bármikor kitörhet, részleges riadókézsültséget rendeltek el, majd május 8-án csapatösszevonást hajtottak végre a Golán-fennsík körzetében. Június 6-án szíriai katonai küldöttség érkezett Kairóba. Jordánia is érdeklődést mutatott a tervek iránt. Szeptember 10-én Szadat, Asszad és Husszein jordán király csúcstalálkozót tartott, de 12-én Jordánia meghozta a végső döntést: nem vállalta egy esetleges háború kötelezettségeit. Szeptember 14-én egyenes utat adtak a tervnek, megkezdődött a visszaszámlálás. Szeptember 24-én a CIA állítólag tájékoztatta Izraelt az arab készülődésről. Izrael továbbra sem hitt egy komoly támadásban. Több amerikai és szovjet mesterséges holdat lőttek fel és állítottak a térségre. Szeptember 26-án megkezdtek a csapatok összevonását és a Csatornához szállítását, a lépéseket egy nyilvánosan meghirdetett hadgyakorlattal álcázták. Október 3-án kormányülést tartottak mindkét országban, és se Egyiptomban, se Izraelben nem esett szó a háborúról. Valójában a 2. és 3. egyiptomi hadsereg már riadókézsültségben várta a parancsokat. Október 5-én 17 órakor Izraelben beállt az ünnep, a *Yom Kippur*, az Engesztelés böjti napja; a „hosszú nap” a legkiemelkedőbb vallási ünnep a zsidók számára. A rádió szünetelteti adását, a közlekedés leáll. Ezen a napon szűkkörű tanácskozást tartottak Golda Meir házában. Felmerült a mozgósítás elrendelésének kérdése, de elvetették, még mindig nem hittek a jelentéseknek. Október 6-án az arab világban a

Ramadán tizedik napja. Reggel, néhány órával a támadás előtt végül is elrendelték a mozgósítást, valószínűleg ez a lépés mentette meg az izraeli hadsereget az összeomlástól. Az egységeknél lévő állomány a szabadságolások miatt a biztonsági minimumnál is kevesebb volt, a Csatornánál mindössze 6-800 katona teljesített szolgálatot a Bar-Lev vonal erődjeiben. Dajan később az erődvonalat az ementálihoz hasonlította.

A tervek

Az arab országoknak csak úgy volt esélyük a siker elérésére, ha Izraelt többfrontos háborúra kényszerítik. A két frontország ennek megfelelően dolgozta ki a „SARARA”, azaz „Szikra” elnevezésű tervet, amelynek egyiptomi része a már korábban elkezdett „Badr”-terv volt. A támadás napjául (D nap) október 6-át tűzték ki, a támadás időpontja pedig (H óra) 14.20 lett, mivel így egyik országnak sem kellett nappal szemben támadnia, valamint így Izraelnek nem maradhatott ideje a visszavágásra a sötétedés miatt. A „Badr”-terv első lépcsőjében az egyiptomi csapatoknak ki kellett erőszakolniuk az áttörést a Szuezi-csatornán, majd hadosztály szintű hídfőt (8-15 km széles és 3-6 km mély) kellett létesíteniük, hogy ezzel biztosítsák a pontonhidak építését és a második hadsereg lépcső átkelését. Ezzel körülbelül 25 km mélységű egybefüggő területet foglalnának el a Csatorna teljes hosszában. A második támadó lépcsőben a csapatlégvédelmi fegyvereket szállítanák át, és ezek védelme alatt folytatják az előrenyomulást a hágók irányába. A terv ennél tovább nem készült el, további célokat nem tűzött ki, mivel a hágók megszállása nem volt reális az izraeli erők aktiválása és az ENSZ közbelépése miatt.

A szíriai terv ennél sokkal egyszerűbb volt, mivel a Golán-fennsíkon nem kellett erődrendszerral számolni. A cél a fennsík visszafoglalása volt, valamint területszerzés a Jordán folyó hídjain keresztül a Tíberias-tó felé északra.

Csapatösszevonások

A Sínai-félszigeten a Csatorna partján állt a 2. és 3. egyiptomi hadsereg 5 gyalogos (2., 16., 18., 7., 19.), 2 gépesített (23., 6.), 2 páncélos hadosztállyal (21., 4.), valamint a 90. és 130. gépesített, a 135. gyalogos és a 182. ejtőernyős dandárral.

Az izraeli oldalon mindössze a *Mend-ler* (252.) páncélos hadosztály, plusz 2-3 dandár állt. Ezek az *Etziani* gyalogos, *Amir*, *Reshev*, *Shomron* páncélos, valamint egy gyalogos dandár voltak.

A goláni fronton az 5., 7., 9. szír gyalogos és 1., 3. páncélos hadosztály erői, vala-

mint az izraeli *Eitan* gépesített hadosztály (1. *Golani* gyalogdandár, 7. páncélos dandár, *Barak* páncélos dandár) néztek farkasszemet.

A háború menetét a következő számban olvashatják...

Felhasznált irodalom

- ☞ RÉTI ERVIN: *Háború és béke a Közel-keleten.* Bp., 1975, Zrínyi.
- ☞ OSZETZKY TAMÁS: *Arab-izraeli háborúk 1948-1982.* Bp., 1984, Zrínyi.
- ☞ KUTI GYÖRGY: *Páncélosok korunk háborúiban.* Bp., 1981.
- ☞ *Top Gun* 1997/9., 10., 12.; 1998/1., 2. sz.

VOLT EGYSZER EGY MAGYAR VASÚT

VI. A NYUGAT-DUNÁNTÚL VASÚTI CSOMÓPONTJA SZOMBATHELY VOLT, AMELYNEK PÁLYAUDVARÁBÓL TÍZ IRÁNYBA INDULTAK (ÉS ÉRKEZTEK) A VONATOK: FELSOÓR-PINKAFÓ; KÖRMEND-GRAZ; ZALALÓVÓ-MURASZOMBAT; NAGYKANIZSA; RUM; CELLDÖMÖLK-SZÉKESFEHÉRVÁR; CELLDÖMÖLK-GYŐR; PORPÁC-CSORNA; SOPRON-BÉCSÚJHELY; KŐSZEG-SOPRON-POZSONY. AZ ELSŐ VASÚTAT ITT A DÉLI VASPÁLYA TÁRSASÁG ÉPÍTETTE 1865-BEN, ÍGY ÁLLOMÁSÁRA FUTOTT BE A KÉSŐBBI TÖBBI VONAL IS. A VÁROS KÖZLEKEDÉSI RANGJÁHOZ ILLŐ ÚJ ÉPÜLETET 1900-BAN ÉPÍTETTÉK POSEL GÜSZTÁV TERVEI SZERINT. A VASÚT KÉNYELMES MEGKÖZELÍTHETŐSÉGÉT SZOLGÁLTA AZ 1897. JÚNIUS 4-ÉN MEGNYITOTT 1000 MM NYOMKÖZŰ VILLAMOSVASÚT, AMELY 1974. AUGUSZTUS 20-AI MEGSZŰNÉSÉIG SZÁLLÍTOTTA AZ UTASOKAT. A DÉLI VASÚT LEGKORSZERŰBB MAGYARORSZÁGI ÁLLOMÁSEPÜLETÉT ÉS A VÁROSI VILLAMOS EGY KOCSIJÁT LÁTJUK EZEN A KÉPEN (MÁTHÉ ZOLTÁN GYŰJTEMÉNYÉBŐL)